

Tre stammers møte i skolene i Nord-Troms

De som først og fremst kunne ha fortalt hvordan dette arta seg, er sjølsagt de som følte denne skolen på kroppen, elevene. Det materialet jeg har gått gjennom, sier lite eller ingenting om dette. Derimot mener jeg å ha fått et ganske godt innblikk i hvordan det offentlige, representert ved stat, fylke og kommuner tilrettela «møtet» i skolen. Det finnes også en hel del vitnesbyrd fra de som fikk ansvaret for å føre skolepolitikken ut i livet, lærerne.

For å unngå misforståelser må jeg presisere hva jeg mener med et par begreper. Først ordet kvæn. I denne framstillinga betyr det rett og slett finsktalende mennesker som har slektsbakgrunn i Finland. Ordet blei ofte brukt som et skjellsord, og sjøl om ikke det alltid er tilfelle, var det knapt noen fordel å bli oppfatta som kvæn. Jeg kommer ikke til å bruke denne benevnelsen, men vil heller ikke «oversette» den når den forekommer i originale brev, instruksjer o.l.

Ordene skolekommissjon og skolestyre betyr det samme. Med skoleloven av 1889 blei det første erstatta av det siste.

Så lenge som norske myndigheter har forsøkt å drive organisert undervisning for andre nasjonaliteter i Norge, har det stått strid om hvordan dette skulle gjøres. Skal opplæringa foregå på morsmålet eller på norsk¹⁾? Det er imidlertid verdt å merke seg at de som gikk inn for den mer liberale linja,²⁾ morsmålundervisning, ikke gjorde dette fordi de så det som et mål i seg sjøl å bevare og styrke det samiske eller finske språket. For dem var det heller som en nødvendighet dersom de skulle nå fram til samer og finsktalende med det kristne budskapet. Uten bruk av morsmålet, ingen kunnskaper. Uten kunnskaper om evan-

geliet, ingen frelse og evig salighet. Dette var et syn som var med på å prege retningslinjene for «tre stammers møte» langt opp i vårt hundreår.

AV TOR EGIL LUND

Det andre alternativet var altså den harde fornorskningsslinja. Undervisninga måtte foregå på norsk (dansk), samisk og finsk var et hinder for tilegnelse av nødvendig lærdom.

På lang sikt hadde en likevel stort sett samme mål: Utryddelse av samisk og finsk språk og kultur.

«Finnefondet»

I 1848 fatta Stortinget dette vedtaket: «Regjeringa anmodes om at anstille Undersøgelser, om og hvorvidt der skulle være anledning til, ved at bi bringe de norske Lapper, Især de i Sødistriktene boende, Undervisning i det norske Sprog, at virke til dette Folks Oplysning, samt at meddele næste Storting resultatet af disse Undersøgelser.» Fra samisk synspunkt ser kanskje ikke dette synderlig farlig ut. Likevel kom det det til å innebære starten på en fornorskningssprosess i skolene. *Fornorskning* vil derfor være et viktig stikkord for «tre stammers møte» også, og ikke minst i skolen.

Ved Stortingets budsjettbehandling i 1851 forelå regjeringas undersøkelser, og sjølsagt fant en ut at det var både anledning og ønskelig å «bi bringe Lapper Undervisning i det norske «Sprog». Dette gjaldt ikke samer generelt, men det skulle skje i distriktet der en «kunne anse det muligst og rimeligst at gjøre noget for at fremme norsk Sprogkunnskab».¹⁾ Disse områdene fikk navnet Overgangsdistrikter og kom til å omfatte det

meste av Troms og Finnmark. Allerede navnet sier en hel del om hva målet var - overgang til norsk.

For å nå dette måtte en være villig til å gjøre visse «opofrelser». Fra 1851 blei det hvert år bevilga en viss sum - til å begynne med 1000 spd. pr. år til «foranstaltninger nærmest sigtende til at bibringe Lapper Kyndighed i det norske Sprog». Denne budsjettposten fikk etter hvert navnet «Finnefondet» og opphørte først på 1920-tallet.

Etter hvert som antallet finnlendere (kvæner) økte, stilte en dem i samme bås som samene, slik at tiltakene også kom til å gjelde dem (fra 1868).

Skolene i overgangsdistriktene fikk egne instruksjer

Den formelle ramma for «tre stammers møte» i skolen blei gitt gjennom spesielle instruksjer som beskrev hvordan undervisninga skulle foregå i overgangsdistriktene. Biskop Essendrop fikk i oppgave å utarbeide de første som blei iverksatt i 1862. Her hette det:

Se Instruks side 29.

Som en ser, er bruk av samisk, spesielt i kristendomskunnskap, tillatt i relativt vid utstrekning, men målet er «at det norske Sprog efter haanden bliver Undervisningssproget».

I 1870 fikk Tromsø stiftsdireksjon laga en ny instruks for «Lærere i de lappiske og kvænske Overgangsdistrikter i Tromsø Stift.» Den er en videreføring av 1870-instruksen og innebar trolig ikke noen vesentlig stramning av fornorskningsskruen. Likevel kan en merke seg at enkelte sokneprester, og da spesielt Magelsen i Skjervøy, i sitt forslag til nye retningslinjer foreslo atskillig hardere tiltak overfor samer og finskspråklige.

Med instruksen av 1880 blei det slått fast at skolens undervisning skulle foregå i det norske språk for alle elever. «Det lappiske eller kvænske Sprog bruges kun som Hjæl-

¹⁾ Langt opp mot 1900-tallet er det etter mi meining vel så korrekt å snakke om dansk som alternativ til samisk og finsk.

²⁾ Som framtreddende representanter for dette synet kan nevnes Thomas von Westen og presten Stockfleth.

¹⁾ Stortings prp. no. 11 1851.

Erik Eriksen —

(Forts. fra side 27)

men etter den sanne Guds ord. Og da skal de vanke om fra hav til hav og skal ikke finne det. Og da blir det å frykte at Herren har forlatt dem formedelst deres forakt og ringeakt for hans ord».

Du nevnte forskjellige grener av læstadianismen. Hva er hovedskillet mellom dem og den rette?

Først de «førstefødte»: De kaller sig for å være de førstefødte, men er det ikke, da de ikke hadde Jesu lære å bygge sin salighet på. Så er det ikke sant ifølge evangeliets sunne lære at de er Guds førstefødte.

For det annet ringeakter de læren om arvesynden. Og med det vilde slå ihjel den saliggjørende og gjenfødelseskraft som det er i den hellige dåp, da de lærer slik: «Det er ingen salighet og gjenfødelse i dåpen.»

Og det tredje lærestykke de har: «Jesus er ikke mere noe vitne på jorden, siden han for til himmels.» Men den førstefødte menighet kaller sig for å være vintræet. Og det er jo den pure løgn det og, Jesus er likevel, om han for opp til sin fader, vårt vintre, og de troende er som grener på dette vintræ.

Så var det «Det gamle læstadianske partiet»:

Først læren om arvesynden: Det menes at menneskene bare unnfanges og fødes hellige og rene fra moders liv, og mener at de er gudsbarn uten dåp. Det er jo løgn ifølge Guds ord. Så vil dem bygge sin salighet på skriftemåls læren d.v.s. - at mennesket selv kan rense sitt hjerte ved syndsbe-kjennelse. Og i Guds ord står det slik: «Ingen kan rense sig selv ved syndsbe-kjennelsen». Og etter denne læren blir troens og evangeliets lære for-gjeves - Petrustaler i Apostelens gjerninger: «Gud gjør ingen forskjell mellom oss og dem, idet han renser deres hjerter ved troen». Og Johannes sier: «Jesus Kristus, Guds sønns blod renser oss fra all synd».

Når det gjelder de Nyoppvakte så vil de bygge så mye på gjerningers lære, og ikke på troens lære. For det er så at Gud alene ved troen gjør oss rettferdige. Og for den som tror på Jesus Kristus er alle synder forlatt. For alene ved troen i Jesu navn og blod

forlattes alle våre synder. Skriftemåls læren er nyttig til det at vi mottar absolusjonen hos vår skriftefader som hos Gud selv, og ikke tviler på dette. Men tror at derved er synderne forlatt hos Gud i himmelen som Jesus sier til sine disipler: «Hvem I forlater synder på jorden - så er de forlatt også hos Gud i himmelen».

Bauta på Sandeng kirkegård, Manddalen.

Red. anmerkn. Dersom kirkeboka jfr. prost Slyngstads artikkel er korrekt, så ble Erik Johnsen født 1. november 1844. Han ble da vel 97 år gammel. (Se også Erik Eriksens uttalelse om at faren ble 97 år 1 mnd. og 11 dager gammel.

Reindrifft i

(Forts. fra side 9)

vare på, dessverre. Men nå er det mange som arbeider for å gjøre dette bedre igjen. Jeg har nå forresten også hørt at noen har planer om å installere båndspiller med hundebjeff på scooteren for å se om hunden kan erstattes på den måten, sier han, og legger med et lite glis til at han har liten tro på et slikt foretagende. Dessuten er jo gjeterhunden også en god kamerat på fjellet.

- Hvor mye betyr turistinntektene om sommeren for økonomien blant flyttsamene?

- Nå litt, men ikke så mye. Det er såpass at man holder seg med sommerpenger. Og det ser ut som salget går ned. Turistene klager over at varene er for dyre, og det kan jeg holde med dem i. Men skal vi ha litt igjen for arbeidet med å lage tingene og selge dem, må det være såpass. Slik er det.

Samtalen ebber ut. Johan er tross alt mer opptatt av rein-

Læstadianer —

(Forts. fra side 26)

andre steder enn i forsamlingen. Den merkes også når en er alene, når en er stille for Gud i bønn og betraktning av Guds ord. Dette er også ifølge Paulus' ord at han hadde talt mer i tunger enn noen annen, 1. Kor. 14, 18-19.

I de senere år tok Erik Johnsen alltid avskjed med forsamlingen siste gang han talte ved de enkelte stever. Han kunne si omtrent så: «Jeg er gammel nå, det er kanskje siste gang jeg taler til dere». Og enkelte begynte å gråte og komme i rørelse. Men Erik Johnsen brøt av og sa: «Så var det dette huset, vi må ha flere penger.» Og så var det slutt med rørelse for denne gang. Han ønsket ingen rørelse i den forbindelse. Til avskjed hadde han alltid et personlig godt ord til alle og enhver og en hilsen til dem som ikke var tilstede. Det varmet meg alltid hans avskjedsord og «Hils kjærlig til din kone». Nå har den gamle kjempe lagt reise-staven ned.

Han døde 12. desember 1941, og ble begravet på Sandeng Kirkegård i Manddalen i Lyngen. Krohn-Hansen talte ved båren. Han la ned en krans på den, og på kransen sto det «Kirken takker Gud for Erik Johnsen.» Og det hadde han god grunn til å sette der.

Tre stammers -

(Forts. fra side 15)

Virkningen av dette budskap var enorm. Vekkelsen gikk som en farsott over hele Nordkalotten, alkoholforbruk forsvant som «dugg for sola» og folk så sin egen situasjon med nye øyne. Kvæner og samer kunne nå møte det norske samfunn med løftet hode. De aksepterte ikke lengre de holdninger og meninger som dette samfunns representanter sto for og gikk aktivt inn for å endre på dette. I denne forstand kan bevegelsen betraktes som en politisk bevegelse, det var forsøk på å forsvare egne livsformer mot trakassering og ødeleggelse.

Det er således umulig å snakke om de tre stammers møte uten å trekke inn læstadianismen - et uttrykk for hvordan to av «stammene» oppleve møtet med den tredje.

samlinga som står foran ham enn å la seg intervju.

Instruks

angaaende brugen af lappisk og kvænsk som hjælpesprog ved undervisningen i folkeskolen, hvor dette af kirke- og undervisningsdepartementet er tilladt i henhold til landsskolelovens § 73, 2 led.

§ 1.

Lærerne i de distrikter, hvor lappisk og kvænsk er tilladt brugt som hjælpesprog ved undervisningen i folkeskolen, skal med yderste flid stræbe efter at udbrede kjendskab til det norske sprog og søge at fremme dets brug i de kredse, hvori de virker.

§ 2.

Samtlige lappiske og kvænske børn skal oplæres i at læse, tale og skriftlig anvende det norske sprog.

Undervisningen i norsk sker saavidt muligt paa grundlag af det i distriktet rødende norske talesprog; ved siden af at opøves i dette, oplæres børnene efterhaanden tillige i at forstaa og skriftlig udtrykke sig i det almindelige bogsprog.

§ 3.

Skolens undervisning foregaar i det norske sprog. Det lappiske eller kvænske sprog bruges kun som hjælpemiddel til at forklare, hvad der er uforstaaeligt for børnene.

Ved benyttelse af lærebøger med dobbelt sprogetekst har læreren nøie at overholde denne regel; han bør derfor stadig holde børnene til at bruge den norske tekst og først da, naar denne er uforstaaelig for dem, ty til den lappiske eller kvænske.

Læreren maa under sin gjerning stæds have for øie, at ved skolens arbeide for udbredelse af kjendskab til det norske sprog søges opnaaet, at dette ifald i den sidste del af børnenes skoletid udelukkende kan blive brugt ved undervisningen.

§ 4.

Selv om i en kreds flerheden af børnene ikke forstaaer norsk, maa læreren dog altid have de ovenfor givne bestemmelser for øie og saaledes lade sig det være magtpaaliggende, at det lappiske eller kvænske sprog ikke bruges i videregående undervisning, end forholdene gjør uungjængelig forsendt.

§ 5.

Undervisningen i læsning (og norsk) begynder i tilslutning til de til enhver tid af det offentlige udgivne ABC'er med stavesvelser efter det norske alfabet. Læreren maa fra begyndelsen af give nøie ngt paa, at børnene paa samme tid, som de lærer de norske udtryk for gjenstande, handlinger o. s. v., tillige faar en klar forestilling om selve gjenstandene, handlingerne o. s. v. Til dette niemede belyses de norske udtryk dels fra omgivelserne og børnenes erfaringskreds, dels ved et passende billedværk eller andre anskuelighedsmidler.

Ved de viderekommne børns undervisning lægges den norske tekst ligeledes til grund. Under lærerens samtaler med børnene for at bringe denne til forstaaelse, skal anvendelsen af det lappiske eller kvænske sprog saameget som muligt søges undgaaet (§ 3); særlig bør ingtages, at hele sætninger og sammenhængende stykker af den norske tekst ikke blir oversat paa lappisk eller kvænsk, medmindre det har vist sig, at dette ikke kan undlaades uden skade for forstaaelsen.

Naar der paa skolen er gjenemgaaet et stykke af de i børnenes øie værende bøger, bør de tilholdes at tilegne sig det ved forberedelse i hjemmet, hvorpaa de i en følgende time gjen-gaar samme efter den norske tekst.

Børnene tilholdes fra begyndelsen af at udtale de norske ord rigtig, rent og tydelig.

§ 6.

Ved kristendomsundervisningen maa læreren, naar han forud forklarer indholdet af de lekser, der opgives i lærebøgerne (bibelhistorie, katekisme og forklaring), eller de salmer, som skal læses udenad, selvfølgelig ogsaa i sproglig henseende altid nøiagtig gjenemgaa den norske tekst, saant børnene med sikkerhed opfatter saavel indholdet som hvert enkelt ords betydning, og overborede saavel under denne gjenemgaaelse som ved den senere eksamination bestandig nøie forvisse sig om, at hvad der lærer og læses ogsaa norsk, ogsaa fuldt ud forstaaes af de lappiske og kvænske børn.

Ligesom den norske tekst lægges til grund ved gjenemgaaelsen paa skolen, saaledes blir ogsaa de lekser, der gives, at lære efter samme og i følgende time at gjengive paa norsk.

Fra denne regel kan dog med kirke- og undervisningsdepartementets tilladelse gøres undtagelse, naar de sproglige forhold med nødvendighed maatte kræve videregaaende benyttelse af det lappiske eller kvænske sprog ved undervisningen i kristendomsundervisning. Andragende om saadan videregaaende anvendelse af det lappiske eller kvænske sprog ved undervisningen i kristendomsundervisning indsendes i tilfælde af skolestyret, efterat vedkommende skolekreds har lavt anledning til at udtale sig, til departementet gjenom overlyskynet.

§ 7.

Ved undervisningen i de øvrige fag anvendes det norske sprog saaledes som i § 3 angivet.

§ 8.

Ved sangundervisningen anvendes norsk tekst. Hvad der ovenfor er udtalt angaaende de norske salmevers, gjelder ogsaa de norske skolesange, nemlig at de i sproglig henseende onhyggelig maa gjenemgaaes forud.

§ 9.

Ved undervisningen i skrivning øves børnene i at skrive norske ord og norske sætninger, hvis betydning stæds først maa indprøves dem.

§ 10.

Ved undervisningen i regning indøves børnene udelukkende i de norske talhenævnelser. De tilholdes at besvare lærerens spørgsmaal paa norsk. Skulde de mangle evne dertil, bør svaret altid af læreren oversættes paa norsk og gjenytages af børnene.

§ 11.

I lappiske kredse, hvor der tales en mundart, som gjør den lappiske tekst i de forhaandenværende norsk-lappiske skolebøger uforstaaelig for børnene, saa at udelukkende norske lærebøger maa anvendes, maa læreren nøie forvisse sig om, at børnene fuldt ud forstaaer den norske tekst.

§ 12.

Læreren skal nøie ingtage, at han altid under omgang og samtaler med børnene udenfor undervisningstimerne følger den samme hovedregel, som ved nærværende instruks § 3 er fastsat for undervisningen, og saaledes bruger væsentlig det norske sprog som meddelelsesmiddel. Tillige bør han, saa ofte leilighed gives, forestille de ældre og navnlig de forældre, hvis børn han underviser, vigtigheden af at kunne tale og læse norsk.

§ 13.

I lærerens protokol skal findes en særskilt rubrik med angivelse af, hvilken fremgang ethvert barn har gjort i norsk.

Handelsmann Lockert,
Strømsnæs
Handelsmann Konrad Dahl,
Skorpen (nestform.)
Skovfogd Fr. Silseth,
Nordbotten

Lærer S. Fondal
Sogneprest Daas (form.)

Spørgsmålet om «fremmedsprogene» som det het, blei tatt opp med jevne mellomrom, bl.a. i 1897. I forbindelse med utarbeidinga av ny instruks ville skoledirektøren vite i hvilke lærerposter det var nødvendig å kreve kyn-dighet i samisk eller finsk. Denne «høringa»ga slike resultater:

Lyngen

Krav om samisk i Ytre Lyngens lærerdistrikt i Older-dalen og Mandalen (ikke Dypvik).

I «Kaafjordens lærerdistrikt i alle kredser - Langnæs, Kaafjordbotten og Kaafjord-dalen.

I Skibotten lærerdistrikt i Skibotten, Hornsnes, Storeng og Lyngsdalen. «Det bemerkes at i denne post er formentlig kvænsk ligesaa nødven-digt som lappisk. Hidtil har dog kun lappisk været krævet ved besættelser».

I Storfjordens lærerdistrikt med kredsene Hateng, Kileng, Signaldalen (i sistnævnte er lappisk ikke nødvendigt.) I Lyngseidets distrikt med kredsene Eidebakken (lapp. ikke nødv. og Oksvig.»

Nordreisa (1897)

«Den Lærerpost der absolut kræver Kyndighed i Sprog (Kvænsk, Lappisk kræves ikke i denne kommune) er Øvredistriktet, bestaaende af Kredserne: Kjældereren og Sappen. I Mellomdistriktet, der bestaar af Kredserne: Kildal, Storslet og Lerbugt, hvor undertegnede er ansat, har man ofte Brug for Kvænsk, skjønt det ikke kræves ved Besættelse af Posten. I Ytredistriktet, der bestaar af kredserne: Bakkeby, Storvig og Nordkjos er det ræt godt om Læreren har Kjendskab til Kvænsk, men det fordres ikke absolut.

Nordreisens Skolestyre 21/9 1897 E. M. Hansen Skolestyrrerformand.»

Kvænangen (1897)

«Befolkningen inden Kvæn-angen herred bestaar for en overveiende del af finner, og

Kirke- og undervisningsdepartementet, Kristiania den 18de april 1898.

Wexelsen.

J. Johanssen.

da der er i saagodtsom alle hjem bruges det lappiske sprog, er følgende, at en stor flerhed af børnene fra disse hjem kommer til skolen uden kyndighed i det norske sprog. Paa grund heraf maa svares at kyndighed i finsk (lappisk) maa ansees nødvendig i de fleste kredse for smaaskolens vedkommende, og i enkelte kredse ogsaa kvænsk. Hvor skolen er delt, anser man ikke kyndighed i finsk paakrævet i 2-den afdeling.

Kvænangens skolestyre,
Burfjord p. Alteidet den 29
september 1897.

Ærbødigst Nils Nilsen.»

Skjervøy

Fra 1898 blei kommunen etter eget ønske strøket som overgangsdistrikt, men ennå var samisk eller finsk samtalepråk i flere heimer i Maur-sund, Uløybukt, Kågen, Eidet, Oksfjord og Straumfjord. O. J. Reiersen som var kirkesanger i Skjervøy i 1890-åra, hevder ogsaa at det er bruk for samisk- og finskkunnskaper i konfir-masjonsundervisninga og «Religionsstriden imellom norske og kvenske samt finske folk (lestadianerne) kommer for det meste af at disse endnu aldeles ikke forstaar endel norske ord og sætninger eller misforstaar dem.»

I 1905 ville skoledirektøren igjen vite hvordan språktilhøva var. Han sendte ut et rundskriv til kommunene der han spurte: 1) I hvilke kretser benyttes ennå hjelpepråk og 2) Hvor er bruk av slike ennå påkrevd?

Nå ser det ut til at fornorskningstanken har vunnet en endelig seier, for svarene er slik:

Nordreisa: Finsk brukes bare i en krets, Sappen, er svaret på første spørsmål, og 2: «Nogen benyttelse af hjelpepråk findes ikke paakrævet i Sappen».

I sakspapirene til skolestyremøtet finnes et brev fra Emil Hansen som i flere år hadde vært lærer i Sappen krets. Han kommer til stikk motsatt konklusjon: 1) «I Sappens kreds bruges det kvænske sprog. 2) I samme kreds ansees dette sprog paakrævet». Han ber ogsaa om at det måtte bli utarbeidet ei ny lesebok i norsk «med et tillæg

1	2	3					
		I hvormange af disse familier bruges som samtaleprog i hjemmet					
		A	B	C	D	E	F
Kredsens navn.	Hvormange familier i kredsen har undervisningspligtige børn?	norsk	lappisk	kvænsk	alle tre sprog om hinanden.	norsk og lappisk om hinanden.	norsk og kvænsk om hinanden.

Røielen	15	1 (4)	-	10 (8)	-	-	4 (3)
Lerbugt	21	1	-	-	-	-	20
Storsletten	14	7	-	-	-	-	7
Kildal	8	-	-	-	-	-	8
Soppen	8	-	-	8	-	-	-
Kjælderen	14	6	-	2	-	-	6

Storstennes	7	6	1	-	-	-	-
Tytebærvik	2	1	1	-	-	-	-
Storeng	22	-	16	3	1	2	-
Kileng	23	-	20	3	-	-	-
Signaldalen	6	5	1	-	-	-	-
Hateng	9	6	1	1	-	1	-
Kitdalen	13	2	-	1	2	-	8
Manddalen	44	2	35	-	-	7	-
Olderdalen	41	4	28	9	-	-	-
Dypvik	25	20	-	-	-	-	5
Skatvold	20	1	19	-	-	-	-
Langnes	22	2	16	-	-	4	-
Bakkemo	18	-	18	-	-	-	-
Fastdalen	14	3	11	-	-	-	-
Elvejord	10	3	7	-	-	-	-
Okavik	32	10	9	2	2	5	4
Nordnes	12	-	3	-	9	-	-
Kvalvik	30	-	11	17	-	2	-
Karnes	8	-	-	7	-	-	1
Skibotten	22	7	3	4	5	-	3
Lyngsdalen	21	2	19	-	-	-	-
Horsnes	11	1	3	4	-	-	3

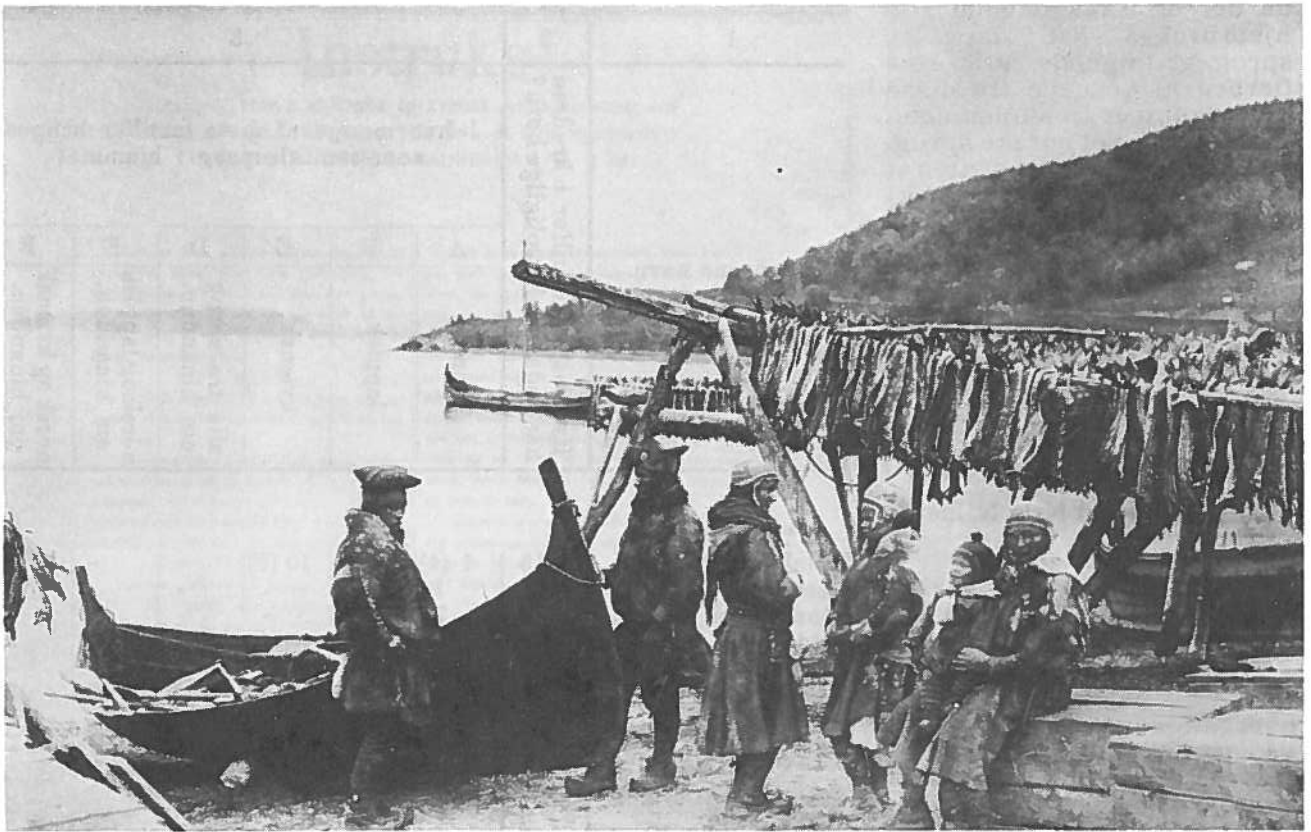
1) Av en eller annen grunn foreligger ikke tall for Skjervøy og Kvænangen. Av kladder som jeg har sett i Statsarkivet i Trondheim framgår det at Skjervøy stort sett blei sett på som fornorska, mens bildet for Kvænangen ser ut til å være som for Nordreisa og Lyngen.

af samtlige i bogen forekommende ord, oversat fra kvænsk til norsk og ligeledes fra norsk til kvænsk og for begge sprogs vedkommende alfabetisk ordnede». I slike «kalde» tider for samisk og finsk måtte det ha vært en ganske radikal tanke. Daværende skolestyrformann Leonhard Isachsen var da heller ikke enig. I en lengere rede-gjørelse sier han bl.a.: «Det er saavidt mig bekjendt kun 2 hjem i nævnte kreds, som udelukkende taler det kvænske sprog. I de øvrige hjem forstaar foreldrene norsk og

kan snakke norsk nogenlunde bra. Læreren maa helst ikke kunne kvænsk for ikke at fristes til at lade undervisningen foregaa paa dette sprog, eller om han kan det, ikke lade børn eller voksne faa forstaaelsen af, at han kan det». Videre mener han at «man kan f.eks. fremholde, at man ved at lære norsk blir mere selvstendig enn man er, tjene mere uden større arbeide osv.»

Lyngen

Så seint som i 1899 blei samisk brukt som hjelpe-

Sjøsamer ved Lyngseidet før århundreskiftet. Bildet er tatt av Aksel Lindal i siste halvdel av 1880 åra. En nærmere studie av draktene vil klargjøre om dette er «svensk-lapper» eller virkelige sjøsamer fra Lyngen.

Copyright Norsk Folkemuseum.

språk i kretsene Mandalen, Olderdalen, Bakkemo, Kåfjordalen, Storeng, Lyngsdalen og Kileng (iflg. opplysninger fra skolestyret). I 1905 heter det at det bare er i Kitdalen at hjelpespråk benyttes og at heller ikke der finner en det påkrevet i framtida.

Kvænangen har så vidt jeg kan skjønne, ikke svart på skoledirektørens henvendelse

Det sier seg sjøl at vedtakene fra 1905 sier lite om den virkelige språksituasjonen. At disse kommer i 1905 er neppe tilfeldig. Nå var det om å gjøre å være norsk, alt som smakte av «fremmed» nasjonalitet var tydeligvis uønska og måtte enten skjules eller fjernes. Fornorskning ser ut til å ha vært hovedmålet for skolens virksomhet. Kunnskap til «Saligheds Frøelse» eller i andre fag var noe som kom i andre rekke. Leonh. Isachsen skriver: «Undervisningen i historie og geografi og særlig Norges geografi er ikke aleneste et udmerket middel til at fremme fornorskningen, men ogsaa et godt middel til at fremme nationalfølelsen».

Samiske og finskspråklige lærere er ikke lenger ønska i skolen. Lyngen skolestyre uttaler: «I de Kredse hvor man har havt lappiske lærere -

eller lappisktalende - er det gaaet mest elendig med fornorskningen. Man mener derfor, at det vil være aller heldigst for det norske sprogs fremme, om alle ledige lærerposter blev besatt med lærere, der ikke havde kundskab i det lappiske eller kvænske sprog». Dette kom da ogsaa til å bli den nye melodien ved læreransettelser, i Nord-Troms såvel som i Finnmark.

Fornorskningstiltak

Jeg har til nå sett på hvilke retningslinjer en hadde for «tre stammers møte» i skolen, samt prøvd å gi et bilde av hvordan språkforholdene var i distriktet. I det følgende vil jeg prøve å si noe om hvilke tiltak som blei iverksatt i skolene for om mulig å fjerne siste rest av samisk eller finsk språk. I denne sammenheng står det før nevnte «Finnefondet» sentralt, siden det var gjennom dette at alle «foranstaltninger nærmest sigtende til at bibringe lapperne og kvænerne kyndighet i det norske sprog», blei kanalisert.

Myndighetene fant fort ut at skolen sto sentralt dersom en skulle ha håp om å påvirke folk til det ene eller andre mht. språkbruk. Forbedring av forholdene i skolen var derfor et

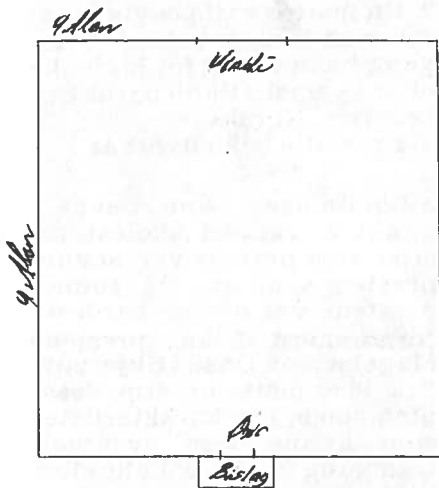
viktig fornorskingsarbeid og blei tilgodesett med midler av statlige myndigheter.

Bygging av faste skoler

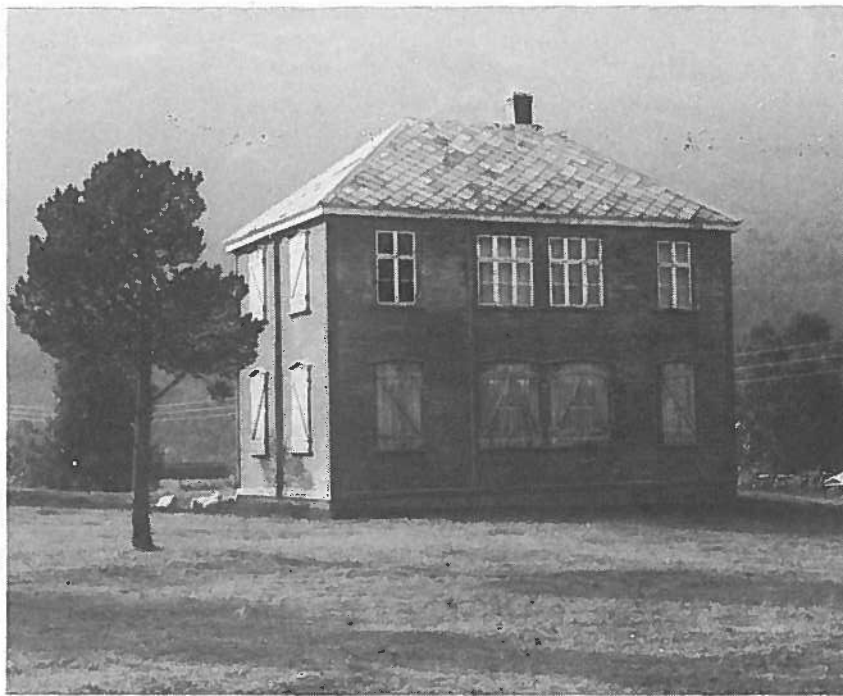
Fra 1860 kom skolevesenet i Norge inn i fastere former, men ennå foregikk undervisninga i stor utstrekning i leidde lokaler. Dersom en skulle få tak i elevene, måtte en ha faste skoler med undervisning til faste tider, resonerte en i Kirkedepartementet. I 1869 var det f.eks. to skoler som blei bygd delvis med statlige midler via «Finnefondet». Den ene var i Lyngen, og kommunen fikk «et Bidrag engang for alle, stort 400 spd., til Opførelse af en Lærerbolig med skolelokale og Udstyr i Hattens Kreds».

Kvænangen fikk et bidrag på 250 spd. til «Opførelse af et skolehus i Badden Kreds, i det Væsentligste overenstemmelse med vedlagte Rids med tilhørende Overslag».

For å sikre seg at skolene som blei bygd for statens penger, skulle bli gode og formålstjenlige, måtte kommunene som søkte om støtte, sende inn plantegninger. Kanskje dagens planleggere hadde hatt noe å lære av denne fra Kvænangen i 1869?

For å sikre seg at skolene som blei bygd for statens penger, skulle bli gode og formålstjenelige, måtte kommunene som søkte om støtte, sende inn plantegninger. Kanskje dagens planleggere hadde hatt noe å lære av denne fra Kvænangen i 1869?

Kjelleren skole slik den står i dag.

Fotograf: Arnfinn Abusland.

Utvidelse av skoletida

Stort sett så alle kommune- styrer i regionen utvidelser av skoletida som en vederstyggelighet, da hovedsaklig p.g.a. økte omkostninger og tap av arbeidskraft. Omtrent uten unntak kom det søknader fra kommunen fra Lyngen og nordover om å få beholde den gamle skoletida når skolemyndighetene bestemte at den skulle økes. I Nord-Troms var skolen i den øverste kretsen i Reisadalen den første (og etter det jeg kan skjønne eneste) som fikk penger fra «Finnefondet» til utvidelse av skoletida. Det skjedde i 1871, og bevilgninga var på 30 spd. (120 kroner). Dette årlige tilskuddet beholdt kommunen til i 1920-åra.

Økte lærerlønninger i overgangsdistriktene

Dette må etter det jeg kan skjønne vært et av de mest infame virkemidler i fornorskingsprosessen. Det kunne bli gitt til lærere i alle nevnte kommuner i de fleste lærerdistriktene.

For å kunne skjønne hvorfor dette trolig kom til å bidra effektivt til fornorskninga må en vite litt om lærerlønna i siste halvdel av 1800-tallet. Læreryrket var i aller høyeste grad lågtlønna i denne tida, og jeg tar neppe for hardt i når

jeg hevder at det var umulig å kunne brødfø seg sjøl og en familie bare på ei enkel lærerlønn. (Dessuten var det et fåtall lærere som fikk tildelt såkalt skolejord av kommunene). Finnefondstillegget var fra 60 opp til 120 kroner, alt etter ansienitet og evne til effektivt fornorskingsarbeid. Utallige «nødsrik» fra lærere både i Nord-Troms og Finnmark tyder på at nettopp de kronene de fikk via «Finnefondet», var særdeles viktige for å få endene til å møtes. Dette brevet fra lærer O. Hanssen i Kvænangen til stiftsdireksjonen i Tromsø da «Finnefondspengene» uteble i 1874, er i så måte illustrerende: «Jeg maa tilstaa, at jeg er en Fattigmand, med 5 smaa Børn og havde jeg saa vist og bestemt gjort Regning paa at faa disse Pænger, saavel for forrige Aar, som for de foregaaende. - Thi jeg maa sige som sandt er, at jeg har været nødt til at stifte Gjæld, i Haab om at faa disse Pænger. Det maa ogsaa bemærkes, at jeg nu saavel som før, med samme Flid og Nidkjærhed arbeider for de lappiske og kvænske Børns Oplærelse i Norsk, hvilket jeg ogsaa antage at have Skolekommissionens Bevidnelse for». La oss ha dette brevet i tankene når vi ser nærmere på hvilke betingelser som blei stilt for å få disse pengene.

1. En måtte arbeide i et overgangsdistrikt.

Bilag No. 1
til foranstaaende Indstilling.

Den Kongelige Norske Regjerings underdanigste Indstilling af 8de April 1871, som ved Kongelig Resolution af 29de April 1871 naadigst er bifaldt.

Chefen for Departementet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, Statsraad Ribbe v o l d, har underdanigst foredraget Følgende:

Fra efternevnte Kommuner i Tromsø Stift er til Departementet indkommet Andragender om at tilstaaes Bidrag af det saakaldte Finnefond for ved Hjælp deraf at udvide Undervisningen i Norsk for disse Kommuners lappiske og kvænske Befolkninger.

1. Sjøerø Skolekommune under Tromsø Provsti ansøger om et aarligt Bidrag af 27 Spd. 72 s for at udvide Skoletiden i Binnelys Kreds fra 6 Uger, som den hidtil har været, til 14 Uger aarlig. Der oplyses, at Kredsen udgjør den største Del af Reieus Annex Sogn til Sjøerø Præstegjæld. Kredsen behøves ubetvulvende af Kvæner. Den vogne mandlige Befolkning er i jevnlig Berørelse med Nordmandene og lærer dermed noget Norsk, men det daglige Sprog er Hjemmet er ubetvulvende Kvænsk. Kredsen har en Udstrækning af omtrent 2 Mile med meget spredt boende Befolkning. Børneantallet udgjør

for Liden 19. For de af disse, der bo ovenfor Skolestedet, har Veien til Skolen udgjort 1 Mil, medens de, der bo nedenfor Skolestedet, kunne have haft indtil 1 1/2 Miles Vej til Skolen, idet man nemlig har været nødt til at henvise enkelte kvænske Børn, der egentlig have tilhørt andre Kredse, hvor en ikke kvænsklyndig Lærer underviser, til Binnelys Kreds. Den betydelige Værelængde har bevirket, at Skolegangen har været meget daarlig, og at Vestræbelserne for at fremme Kundskaben i Norsk hos Børnene hidtil have været saa godt som frugtesløse. For at raabe Bob herpaa har Kommunen for det Tilfælde, at det ansøgte Bidrag tilstaaes, besluttet at dele Kredsen i to Dele med en Skoletid af tilsammen 14 Uger aarlig, hvilket vil medføre en forøget Udgift til Lærerløn og Kosthold af 3 Spd. 54 s pr. Uge eller for 8 Uger 27 Spd. 72 s, hvilket er det Beløb, hvorom der søges.

Vedkommende Provst har erklæret, at han ikke personlig kjender Forholdene i Binnelys Kreds, men at han efter det Dplykte finder det

Til
herr. Skoledirektøren i Tromsø.

Underskrift, der har vært fort assat
i den i Skjervøy, Kjelderen og Lappens Kredse
i Nordreisen Skolekommune siden nyåret 1906,
Andrup med Otteide, om at komme i løst-
ning ved utdelelse af finnefondsbetrag i
løren, der virker i sprogblandede distrikter.

Lappens skole d. 6/2-1907.

(Kjelderen)

Anders Br. Lad.

Etter følgende utsagning sendes til
skoledirektøren, idet det berettes, at
hr. Thodd Br. Brastad har vært som
fort assat lører i Overdistriktet
- Lappens, Kjelderen og Skjervøydrederne
i Nordreisen Skolekommune siden
den 1/4 1906. I alle 3 kredse legger
det norske sprog hindringer i veien
for under visningen, dog ikke i de 2
siddsvenske kredse særvekt som i
fortnevnte. I denne kredse har
hr. Brastad ikke allestede arbeidet
i skolen, men også undervist skolen,
hvilket arbeide utvilsomt har vært
til nytte med Samtale med den
nære foresatte at for disse med
i forordkningsarbeidet. Dette ar-
beide gjelder meget beuroligt i
en kreds som Lappen, hvor opid-
derne har spiret, men har man
dog sporet fremgang i det norske
Sprog. Ansvoret anbefalles
derfor Finnefondsbetrag.

Spad har virket i Lappens kreds: 10 Aug. 1907

- Skjervøy - : 11 do -

- Kjelderen : 9 do -

Nordreisen skolestyre 1/2-07. Hens. Trachten
1907.

2. En måtte skaffe bevis for at «en med Flid og heldig Fremgang have virket for lappiske eller kvænske Skolebørns Op-lærelse i Norsk».
3. En måtte søke hvert år.

Bevitnelsen, som nevnt i punkt 2, var det skolestyret eller som praksis var, soknepresten som ga. Og sokneprestene var ofte de hardeste fornorskere, f.eks., prestene Magelsen og Daae i Skjervøy. Fra 1880 måtte lærerne dessuten sende inn karakterlister som kunne vise eventuell framgang for den enkelte elev. Situasjonen for de arme lærerne må omtrent være slik: «Sveltihjel», men med utsikt til større lønn, vel og merke dersom en kunne skaffe bevis for at en hadde vært en god fornorsker. Er det til å undres over at mange lærere over-drev sin nidkjerhet for å kunne skaffe mat til seg og sine?

Premiering til skolebarn som var ekstra flinke i norsk

Til å begynne med var dette et virkemiddel en hadde visse moralske skrupler med å gå inn for på departementshold, men allerede i 1870 hadde en kasta alle disse overbord, iallfall i Kvænangen og søkte - fikk - penger til anskaffelse av premier til skolebarn som i størst mulig grad kasta vrak på sitt morsmål.

Seinere blei ei slik premiering gjennomført i omtrent alle overgangsdistrikter. Staten (via «Finnefondet») og kommunene (etter forslag fra skolestyrene) sto for finansieringa.

«Finnefondspenger» til kjøp av mat og klær

Det er kjent at skolesøkninga var heller dårlig, og da spesielt i tida fram til 1. verdenskrig. 40-50% fravær var ikke uvanlig. Her må nevnes at samiske og finskspråklige barn ikke var mer borte fra skolen enn norske. For å rå bot på dette kunne enkelte vanskelig stilte kommuner i overgangsdistriktene få bidrag fra «Finnefondet» til «hjælp for fattige børns skolesøgning». Så seint som i 1910 fikk Lyngen kommune 380 kr. til dette formålet. Av brevet fra skolestyret i Lyngen til skoledirektøren skulle det gå klart fram hva pengene blei brukt til. (se side 36)

«Tre stammers møte anno 1935» Lørdagskveld ved Gammelbrua m/ Kasper Lunds bil.
Avfotografert v/ Nordreisa Cameraklubb.

Det finnes ikke skrevne retningslinjer for utdeling av disse midlene, men det er iallfall klart at positiv innstilling til skolen var en nødven-

dig forutsetning. M.a.o.: Dersom fattige samiske og finske foreldre var flinke til å sende sine barn til skolen for å fornorskes, så kunne de få

penger til kjøp av mat og klær. Midt i denne tragedien fristes jeg til å fortelle ei historie med en snev av humor.

Skoledirektøren hadde merka seg at vel mye av «Finnefondspengene» i Ullsfjorden gikk til kjøp av kaffe, noe han syntes var ufornuftig, usunn som denne drikken var. (Hvem skulle nå tro at en travel skoledirektør hadde tid til å bry seg med slikt.) Hvorom alt er, videre støtte til kjøp av matvarer ville bare bli gitt dersom en kjøpte fornuftigere varer, f.eks. havregryn til havrevelling. På neste regning fra T. Olsen, Skarmok var det ikke oppført et gram kaffe, men derimot 20 kg valsa havregryn.

Jeg har vanskelig for å tro at folk forandra drikkevaner over natta. Det blei nok fortsatt kjøpt inn kaffe, sjøl om det aldri så mye sto «valset havregryn» på regninga.

Var det protester mot språkpolitikken i skolen?

I det materialet jeg har gått gjennom, har jeg funnet få ting som tyder på aktiv motstand blant samer og finsktalende. Det er sjølsagt mange grunner til det. Det var bare et fåtall samer eller finner som var i stand til å formulere en skriftlig protest, og de som kunne det, var nok ofte redd

Handwritten notes in Norwegian and Sami script:

Handwritten: *Handwritten notes in Norwegian and Sami script, including dates like '11. Juni 1935' and '24. Oktober 1936'.*

Søknad om penger til premiering av lappiske og kvænske barn som udmærket seg i det norske Sprøg!

H. Skole direksjonen

Tromsø

For året 1909 er av Finnfondsmidlene utbrar din utbevilget Lynggen Nr. 380.00.

Sine 4 bevilget således:

nr.	beskrivelse	beløp
1	10 børn mellem 10 og 15 år, i skole, med 4 1/2 kr.	
2	16 " i Mandalen med, kaff, margarin og Tei	69.49
3	6 " i Skjerve margarin, mel	9.20
4	2 " i Skjerve Romagsaler	2.00
5	2 " i Skjerve butterik	2.00
6	1 " i Skjerve Romagsaler	32.40
7	25 " i Skjerve mat, reder	6.00
8	1 " i Skjerve Ryole	2.50
9	1 " i Skjerve Romagsaler	18.00
10	2 " i Skjerve mat, 40 dag. 2 1/2 1/2	6.00
11	1 " i Skjerve mat, 24 " 2 1/2 1/2	4.50
12	7 " i Skjerve mat og reder	1.25
13	1 " i Skjerve Romagsaler	79.67
14	25 " i Skjerve mat, reder	33.25
15	8 " i Skjerve mat, reder	3.00
16	1 " i Skjerve mat og reder	19.50
17	9 " i Skjerve mat, reder	1.05
18	1 " i Skjerve margarin	

Tilsammen

Nr. 656.77

Utbetalt

1/3	F. M. Kamm: 13 børn provians, reder	42.89
18/5	H. Kårousen: 3 " mat, Romagsaler	13.24
28/5	J. G. Aar, Skjerve: 5 " mat, reder	12.20
27/6	1 barn Olderdal loi, reder mat	7.35
27/6	6 " Kårousen " "	13.20
14/7	2 " Kårousen margarin, mel	11.05
2/8	2 " Skjerve mat, Romagsaler	10.00
2/8	2 " do reder	11.90
2/8	1 " Kårousen mat, 33 d 2 1/2 1/2	5.00
2/8	2 " i Skjerve mat, reder	3.02
2/8	1 " do do	6.60
16/8	2 " Romagsaler m. m	2.50
14/10	20 " i Skjerve mat og reder	64.78
24/10	8 " i Skjerve mat, reder	22.66

Tilsammen

Nr. 656.77

Sine end bevilget 4 alle anvennt i året løp Nr. 276.77, hvilket beløp må dækket av herredskassen.

10/1 1910

Andreas A.

for å få øvrigheta på nakken. De var i svært liten grad representert i skolestyrene som jo hadde avgjørelsesmyndigheta, og følgelig hadde de vanskelig for å nå fram med sine ønsker. Jeg kan godt tenke meg at de kjente seg maktesløs - det nytta vel ikke hva de gjorde. Dessuten, den gang som nå, var det nok ikke så lett å ha velbegrunna motforestillinger til den offisielle politikken.

Likevel - noen var det som sa fra. I mai 1888 sendte f.eks. sammen Andreas Andreassen, Burfjord, et brev direkte til biskopen i Tromsø stift, Skaar. Her forteller han greitt og uten kruseduller hvor fortvilt situasjonen var. Jeg tror mange ville ha skrevet under på at slik var det.

Oversettelse av Andreas Andreassens brev:
(se faksimile neste side)

Burfjord den 29de Mai 1888.
Biskop Skaar!

Jeg vil skrive nogle Ord til dig. Men jeg kan ikke skrive paa Norsk, saa maa jeg skrive paa Finsk, thi vi skrøbelige Finner ved ikke, for hvem vi skal klage vor Nød. Jeg forsøger da at skrive til dig, min kjære Kirke-øvrighed.

Jeg vil nu spørge dig: «Er det ret, at vor Skolelærer Thomas Gustavsen, haardt med Vold hat tvunget vore Børn til at høre op med at læse Finsk og har tvunget dem til at læse Norsk, hvilket de ikke forstaar?» Her er altid Børn, som ikke forstaar Norsk, skjønt de er tvunget til at læse Norsk. Det er vistnok ogsaa vort Forsæt Norsk efter Bog, men deres Lærebøger, dem skulde de faa læse sit Modersmaal. Hvad Nytte er det at læse det Sprog, som de ikke forstaar, hverken Børn eller Forældre.

Det tykkes os bedrøveligt, at der i vore Læreres Mund ikke skal lyde et Guds Ord paa vort Sprog, som om det ikke tilhørte os. Thomas Gustavsen paastaar vistnok, at de kan Norsk allesammen; men det skulde nok sees, hvis der var en, som besøgte Finnerne, hvor mange af dem der forstaar Norsk allesammen. Skjønt de taler nogle Ord i daglig Tale - men hvis de begynder at læse en Bog, saa forstaar de slet ikke, og derfor værner de sig ikke til Norsk blot ved Læsning, hvad de end læste. Og det er desuden sagt, at de Børn, som læser Finsk, bliver ikke konfirmerede. - Lev nu vel. Gud være med dig og (være) din Ledsager.

Andreas Andreassen Burfjord
Alteidet

320
88. Huslig (2) i 1898.

Biskop: Skaa

Läsa älganu äälet duuji waad...
Botta man i wätho äälet dawajit...
do soston äälet dawajit...
cäsas äämetäcäki, ää diwägem ni
gälgäp i äämet wäidit, do ää äämet
man äälet duuji wägä gäp äämet
äämet
do äägem man i äälet äämet, ää
äälet äämet, ää man äämet äämet
äämet äämet, ää äägem äämet
äämet äämet äämet äämet äämet
äämet äämet äämet äämet, ää äämet
äämet äämet äämet äämet äämet
äämet äämet äämet äämet äämet
äämet äämet äämet äämet äämet
äämet äämet äämet äämet äämet
äämet äämet äämet äämet äämet

Dette brevet var tydeligvis et skremmeskudd for biskop og skoledirektør. Allerede i september samme år sender prost P. Megrund et brev til Kvænangen skolekommissjon og viser til at instruksen av 1880 tillater «videregaaende Brug af Lappisk eller Kvænsk i Kristendomsundervisningen». For å komme skolestyret litt til hjelp antyder han at en kanskje spesielt burde «henlede Opmerksomheden paa de mindre begavede eller forsømte Børn som de, hvem Imødekommelsen ved Anvendelse af Modersmaalet i nævnte Undervisning først og fremst burde vises». Men skolestyret i Kvænangen er urokkelig, videregående bruk av samisk er unødvendig i kommunen. Om Andreas Andreasens klageskriv uttaler de: «Andreas Andreasen og hele hans Hus ikke alene forstaar norsk, men ogsaa bruger det meget tilfredsstillende. Hans Klagemål og Besværing ansees derfor aldeles ubegrundet.

Det ser likevel ut til at det nevnte brevet har gitt stiftsdireksjonen noe å tenke på. Allerede i 1890 sendte skoledirektøren brev til samtlige skolestyrer i overgangsdi-

striktene der han spesielt påpeker foreldrenes rett til å be om kristendomsundervisning på morsmålet. Dette blei ansett som uønskelig i alle kretser i Kvænangen, Nordreisa og Skjervøy. Da saka kom opp i Lyngen 6. febr. 1898, forelå det erklæringer fra Olderdalen, Mandalen, Bakke-mo, Kåfjorddalen og Storeng om at de ønsket tillatelse til bruk av samisk i kristendomsundervisninga slik instruksen tillot. I skolestyret blei dette forkasta med 13 mot 6 stemmer.

Det finnes også en del eksempler fra Kvænangen og Nordreisa, riktignok få, på at finske foreldre holdt sine barn heime fra skolen og sjøl var ansvarlig for undervisninga. Dette hadde de etter skoleloven full rett til, og det var da også noe mer velstående norske gjorde.

Enn lærerne da, de måtte da se urettferdigheta i skolen. Det er bare å beklage på standens vegne, og en viktig årsak til det har jeg tidligere vært inne på. De så nok stort sett fornorskningspolitikken som den eneste riktige og hadde dessuten alt å tape på å uttale seg mot de styrende.

I det materialet jeg har gått

gjennom, har jeg funnet 2 - to - eksempler på at lærerne har reagert på den språklige undertrykinga i skolen. Den første er den ikke ukjente lærer og forfatter i Kvænangen Anders Bakke (tidligere omtalt i Årboka for 1975). Av flere grunner kom han i opposisjon til sogneprest Magelsen som stadig forsøkte å få han avsatt. Hovedårsaken til Magelsens bestrebelser var nok at han ikke hadde det riktige synet på språkpolitikken i skolen. Mer enn 10 år etter at han var gått av som lærer, gir sokneprest Lae han skylda for at utbredelsen av norsk er dårlig i Nordstraumen, Kjækan, Kvænangsbotten og Sørstraumen «idet den tidligere deri ansatte lærer, Anders Bakke, snarere arbeidede for end mod de fremmede Sprog».

En annen som har motforestillinger til fornorskninga er lærer Henrik Kvandahl, Langnes i Lyngen. Han hadde sjøl samisk som morsmål, og i et brev til skoledirektøren skriver han bl.a. (1899): «Jeg mener derfor at det ikke er forsvarligt at tvinge disse barn til at læse norsk i sin troeslære. Her er derfor ogsaa en hel del der ikke kan læse en «bøs». Naar nu ikke et barn forstaar sin bibelhistorie og katekisme sprogligt, hvad skal der da bli af disse barn. De faa en voldsom ulyst til at læse. Man kan jo tenke sig dette. Naar nu en hel del af lærerne ytrer sig anderledes, tror jeg det kommer deraf, at det falder dem saa tungt at undervise eller benytte et for dem fremmed sprog. Jeg tror, at alle lærerne her oppe er enige med mig, thi de har erfart akkurat det samme som jeg, men vil ikke altid ud med det - -. Jeg mener derfor, at det vilde være heldigere at lade alle finne- og kvænbørn læse religion paa sit modersmaal. - -. det er vel ikke til at undres over, at jeg elsker modersmaalet, jeg ogsaa».

Verken Anders Bakke eller Henrik Kvandahl fikk så vidt jeg kan se, lønnstillegg gjenno, («Finnefondet»).

Dersom jeg skal komme med en konklusjon, må den bli omtrent slik: Å snakke om «tre stammers møte» i skolen er aldeles misvisende. Det ville ha vært mer i samsvar med virkeligheta om jeg hadde gitt artikkelen overskrifta: Språklig undertrykkelse i Nord-Troms.